DALŠÍ NÁLEZY MAKROPTERNÍCH FOREM ROVNOKŘÍDLÉHO HMYZU (ORTHOPTERA, SALTATORIA) V ČSSR

Weitere Funde der macropteren Formen von Geradfluglern in der ČSSR (Orthoptera, Saltatoria)

F. Chládek

V tomto příspěvku uvádím nálezy některých zajímavých makropterních forem rovnokřídlých a navazuji na první článek o makropterních formách (CHLÁDEK, 1966). Za přenechání zajímavých nálezů děkuji tímto srdečně Dr. Dezortovi. Pokud není jinak uvedeno, pochází materiál z mých sběrů. Klasifikaci délky orgánů letu používám podle HARZE(1960), pouze u parapterních forem označuji podrobněji také délku krovek a křídel, protože pojem parapterní forma je příliš široký. K jejich vyjádření nově kombinuji názvy vžité pro označení délky krovek hypopterních a eupterních forem s připojením výrazu p a r a p t e r . - První název udává délku krovek, druhý délku křídel. V případě, že krovky i křídla patří do stejné kategorie, užívám jen jeden název.

Conocephalus dorsalis (Latreille, 1804)

B r a c h y p t e r n í f o r m a : Holasice u Rajhradu 17. 8. 1966 2♀, viz obr. 2, 3. - Typická forma tohoto druhu je subbrachypterní s dosti variabilní délkou krovek. U některých exemplářů jsem zjistil přechodné formy jak k mikropterii (samičky), tak k brachypterii (samečci). Uvedené brachypterní samičky mají krovky přesahující konec abdomenu, na konci zašpičatělé, křídla jsou redukovaná, úzká, letu neschopná. Rozměry suchých kusů v mm (v závorce druhý exemplář): tělo 14 (12,5), krovky 12 (11), křídla 7,5 (7). Tato forma nebyla dosud u nás nalezena a pokud jsem mohl zjistit, nebyla publikována ani v cizí literatuře.

H y p e r - p a r a p t e r n í forma: Dolní Věstonice 20. 7. 1971 2 ♂, 2 ♀; Holasice u Rajhradu 17.8.1966 3 ♂, 1 ♀; Pouzdřany 20. 7.1971 1 ♂. Dobře létající forma, jejíž krovky jsou na konci zaokrouhleny a křídla vždy delší než krovky, viz obr. 4, 5. Byla popsána dříve než D. dorsalis f. burri Ebner, 1910. Dřívější nálezy CHLÁDEK (1966).

"Zprávy Československ. spol. entomol. ČSAV, Praha, 9, 1973".

Metrioptera (Roeseliana) roeselii (Hagenbach, 1822)

B r a c h y p t e r n í f o r m a : Lesná u Želetavy (okres Třebíč) 25.9.1967 1 ♀; Ostravice (Beskydy) 20.7.1968 1 ♂. Vzácná forma, o které byl u nás dosud znám jen údaj z Rychlebských hor (ČEJCHAN 1959). Byla popsána jako M. roeselii var. prisca Zacher, 1917.

H o l o p t e r n í f o r m a : Lesná u Želetavy 25. 9. 1967 1 ♂; Moravský Ján (okres Senica) 19.6.1968 2 ♀; Lauterer lgt., coll. Mor. mus. Brno. Méně častá holopterní až hyperpterní forma (CHLÁDEK, 1966) popsána původně jako M. roeselii var. diluta Charp., 1825.

Gryllus campestris Linné, 1758

S u b b r a c h y - h o l o - p a r a p t e r n í f o r m a : Židlochovice, 11. (!) 1966 1 ♀ Dezort lgt. Vzácná forma s ocasovitě prodlouženými křídly, původně popsána jako G. campestris var. caudata Krauss, 1886. Ze střední Evropy jsou známy dosud jen dva nálezy, a to z Německa a Rakouska, z ČSSR dosud neuváděna. Uvedený exemplář samičky je zajímavý také tím, že byl chycen až v listopadu a svými rozměry a zbarvením se dosti shoduje se ssp. cephalotes Ramme, 1920, která byla popsána podle dvou samiček z Bulharska. Rozměry v mm: tělo 29, pronotum 5, krovka 16,5, křídlo 24, kladélko 14, zadní stehno 12. Šířka hlavy 8,4, šířka pronota 8,2. Celkové zbarvení těla je velmi tmavé až černé, krovky tmavé, na jejich bázi je souvislá, 1,3 mm široká žlutá páska.

Gryllus (Tartarogryllus) burdigalensis (Latreille, 1804)

S u b b r a c h y - h y p e r - p a r a p t e r n í f o r m a: Pavlovské kopce 8. 1962 1 ♂ Dezort lgt. Tato forma, popsaná dříve než G. burdigalensis var. cerisyi Serville, 1839, nebyla dosud u nás zjištěna. Zbarvení těla je hnědé, ocasovitě vybíhající křídla jsou dvakrát delší než krovky. Tento mediterránní druh dosahuje na území ČSSR severní hranice rozšíření a dosud byl znám jen z jižního Slovenska (ČEJCHAN, 1957). Nález z Pavlovských kopců je prvním zjištěním na Moravě a nejsevernějším bodem jeho výskytu ve střední Evropě.

Tridactylus pfaendleri Harz, 1970

M i k r o - h o l o - p a r a p t e r n í f o r m a : Štúrovo (Slovakia mer.) 6.6.1967 1 ♂ Rozkošný lgt. Rozměry v mm: tělo 6,5, krovky 2, viditelná část křídel 3 (přesahují zadeček). Výskyt tohoto nového druhu pro faunu ČSSR uvádí CHLÁDEK et DOBŠÍK (1973 v tisku).

Tridactylus variegatus (Latreille, 1809)

M i k r o - h o l o - p a r a p t e r n í f o r m a : Hodonín 17.7.1971 1 ♂. Tato forma byla dříve označována jako var. macroptera. Na jižním Slovensku zjištěna MAŘANEM (1954), ale je možné, že údaj se týkal předešlého druhu, který byl popsán HARZEM (1970).

Stenobothrus crassipes (Charpentier, 1825)

H y p o m a k r o p t e r n í f o r m a : Domica (Slovakia mer.) 31.7.1971 1 ♀, viz obr. 1. Typická forma je squamipterní (samičky) nebo mikropterní s přechodem k subbrachypterii (u samečků). Makropterní forma nebyla dosud u tohoto druhu známa. Rozměry v mm: tělo 21, krovka 11, křídlo 10.

Chorthippus montanus (Charpentier, 1825)

H o l o p t e r n í f o r m a : Brno-Královo Pole 10.10.1971 2 ♂, 2 ♀; údolí Říčky u Ochozu u Brna 18.9.1971 4 ♂. Vzácnější forma, o které z území ČSSR chybí dosud konkrétní údaje. Ve starší literatuře uváděna jako Ch. montanus var. explicata Sel.-Long., 1862.

Krovky a křídla makropterních forem (schematizována)

Vorder - und Hinterflügel der makropteren Formen (schematisiert):

1 - Stenobothrus crassipes (Charp.), hypomakropterní forma, (♀)
2 - Conocephalus dorsalis (Latr.), brachypterní forma, (♀)
3 - totéž (jiná ♀), dasselbe (anderes ♀)
4 - Conocephalus dorsalis (Latr.), hyper-parapterní forma, (♂)
5 - totéž (♀), dasselbe (♂)

Zusammenfassung

In diesem Beitrage führe ich weitere Funde merkwürdiger macropteren Formen der Saltatoria an. Was die Klassifikation der Flügelorgane betrifft, siehe HARZ (1960). Bei den parapteren Formen führe ich die Länge der Elytren, der sowie Flügel an,weil diese Bezeichnung eine breitere Gültigkeit hat. Die Bezeichnungen der hypopteren und eupteren Formen (= Länge der Flügeldecken) benützeich in neuen Kombinationen und immer mit der Bezeichnung parapter. In den Kombinationen der Bezeichnungen gehört die erste Bezeichnung der Länge von Elytren, die zweite der Länge von Flügeln.

Literatura

ČEJCHAN, A., 1957: Příspěvek k poznání rovnokřídlého hmyzu (Orthoptera) Slovenska. Čas. českosl. spol. entomol., 54:142-147. - 1959: Příspěvek k poznání rovnokřídlého hmyzu (Orthoptera) a švábů (Blattodea) Rychlebských hor. Rychlebské hory. Sbor. prací o přírod. poměrech: 323-327. Ostrava. - HARZ,K., 1960: Geradflügler oder Orthopteren. Die Tierwelt Deutschlands 46. 229 pp. Jena. - 1969: Die Orthopteren Europas 1.The 770 pp. Hague. - 1970: Orthopterologische Beiträge 8. Nachr. Bl. Bayer. Ent.19:56-59. - CHLÁDEK, F., 1966: Nálezy vzácných makropterních forem kobylek a saranči (Saltatoria) v ČSSR. Zprávy Československ. spol. entomol. ČSAV, Praha, 2:50-52. - et Dobšík, B., 1973: K současnému stavu znalostí o rovnokřídlém hmyzu (Saltatoria) Slezska. Přírodovědecký sborník, Ostrava 26 (v tisku, in print). - CHOPARD, L., 1961:Les divisions du genre Gryllus basées sur l´étude de l´appareil copulateur. EOS 37:267-287. - MAŘAN, J., 1954: Rovnokřídlý hmyz (Orthoptera) státních přírodních rezervací v okolí Štúrova na jižním Slovensku. Ochrana přírody 9:132-138. - ZACHER, Fr., 1917: Die Geradflügler Deutschlands und ihre Verbreitung. 287 pp. Jena.

Adresa autora (Anschrift des Autors): RNDr. František Chládek, Ul. bratří Čapků 12, 602 00 Brno